

Hortoilu

Luonnonvaraisten kasvien hyödyntäminen elintarvikkeena (hortoilu) on hyvin vanha ilmiö ja etenkin maaseudulla se on ollut omiin kokemuksiimme pohjaten hyvin tavallinen ilmiö vielä nykypäivänäkin. Ei ole ennenkuulumatonta mennä ulos ja kerätä salaattiin vaikkapa voikukan pieniä lehtiä ja nappuja tai paistaa voin kanssa maitohorsman versoja parsan tapaan. Hortoilu tulee kreikkankielinen sanasta horta, joka tarkoittaa kaikkea luonnosta löytyvää vapaana kasvavaa kasvipöytästä syötävää (hortoilu.fi).

Sen sijaan kaupungeissa ja verkossa ilmiö vaikuttaa olevan suhteellisen uusi eikä siitä juurikaan ole ennestään tutkimustietoa. Se mikä näkyy päälle päin, on räjähdysmäinen suosio etenkin Facebookiin perustetuissa villivihanneksiin ja yrtteihin liittyvissä sosiaalisilla ryhmillä. Esimerkiksi ryhmässä nimeltään Villivihannekset ja yrttiryhmä, jäseniä on huimat lähes 13 600. Herttoniemen hortoilijoissa sen sijaan ei ole uutuuttaan väkeä niin paljon, johtuen varmaan osin myös ryhmän paikallisesta imagosta, mutta ryhmän yhtenä tarkoituksena onkin toimia alustana, jossa voi kysellä seuraa hortoiluretkille.

Molemmissa ryhmissä tarkoituksena on jakaa tietoutta, niin kasvin tunnistukseen liittyen kuin itse niiden hyödyntämiseen. Kummassakaan ryhmässä idea ei ole sellainen että ylläpitäjät järjestävät toimintaa ja ryhmäläiset osallistuvat vaan kaikilla on mahdollisuus kirjoittaa sivuille aiheeseen liittyviä asiallisia tekstejä. Lisäksi ryhmissä mainostetaan aihepiiriin sopivia tapahtumia ja retkiä, joista osa on maksullisia. Herttoniemen hortoilijoissa toiminta onkin vasta käynnistelyvaiheessa, joka näkyy ryhmäläisille harvakseltaan tulevina postauksina. Huomioiden maksullisten tapahtumien ja retkien laajan kirjon aiheeseen kertoo se vain vahvistavaa viestiä hortoilun suosion lisääntymisestä.

Kiinnostavaa onkin se, millaisesta ilmiöstä lopulta on kyse? Miten sosiaalisuus ja yhteisöllisyys linkittyy tähän teemaan ja mikä rooli on Facebookilla tässä kaikessa?

Hortoilu kaupunkiaktivismiin muotona

Jotta voidaan puhua hortoilusta meidän kontekstissamme kaupunkiaktivismiin muotona, on ymmärrettävä miten näemme tässä työssä kaupungin ja aktivismin. Käsitteen määrittelyn jälkeen paneudumme kahteen verkon kautta toimivaan hortoiluryhmään sekä niiden perustajien ajatuksiin

hortoilusta sekä avaamme vähän niitä ajatuksia, joita hortoilua harrastavilla on hortoilusta, kysymystemme valossa.

Kaupunki

Vaikka verkko ei olekaan sanan varsinaisessa merkityksessä kaupunki. Voidaan sitä kuitenkin pitää siinä mielessä kaupunkina, että siellä kohtaa päivittäin valtava määrä ihmisiä. Se antaakin uudenlaisia mahdollisuuksia toimijuuden muotoutumiselle (Mäenpää, 2016). Sosiaalinen media on tästä erittäin hyvä esimerkki, sillä vaikkapa Facebookissa on mahdollisuus jakaa, lukea ja kommentoida lyhyessä ajassa eri puolilla Suomea ja maailmaa olevien ihmisten kuulumisia ilman että tarvitsee poistua kotoa. Myös tiedon kaikkiallistuminen on verkon ansiota. Nykyään kaikkialla mukana kulkevat älylaitteet mahdollistavat niin tiedon jakamisen kuin sen hankinnankin. Särelä (2016) näkeekin verkon hyödyntämisen kirjapainotaidon jatkumona, kuten television ja radionkin. Sen lisäksi verkko mahdollistaa toiminnan jossa hierarkiat voidaan unohtaa, ja jokaisella on mahdollisuus osallistua toimintaan omilla ehdoillaan, ilman että kukaan varsinaisesti ohjaa toimintaa. Tämä kuvaakin todella hyvin hortoiluun liittyvää toimintaa niin verkossa kuin luonnossakin. Aineistoa kerätessämme kävi ilmi että hortoilua harrastetaan paljon kaveriporukassa jossa kuka vain voi ehdottaa yhteistä retkeä. Retken jälkeen saatetaan yhdessä valmistaa ruokaa villiyrteistä ja vihanneksista.

Tästä on käytetty nimitystä digitalisaatio, joskaan käsitteen määritelmä ei ole vielä vakiintunut. Julkisissa medioissa digitalisaatiolla viitataan usein digi-teknologioiden lisääntymiseen niin kodeissa kuin työpaikoilla ja kouluissa. Tämä määritelmä ei ole kovin kaukana seuraavasta ETLA:n määritelmästä (ETLA 2015, 18).

”Digitalisaation suora määritelmä on digitaaliteknologian integrointi jokapäiväiseen elämään digitoimalla kuvaa, ääntä, dokumenttia tai signaalia biteiksi ja tavuiksi kuvaamaan asioita ja tietosisältöä.”

Digitalisaatio antaa myös uudenlaista tilaa aktivismille. Verkon kautta on mahdollisuus vaikuttaa ja viedä asioita eteenpäin, joskaan tämä ei läheskään aina ole tiedostettu pyrkimys (Faehnle, 2016).

Aktivismi

Aktivismi määritellään Kaupunkiaktivismi metropolien voimavarana hankkeen sivuilla Kansalaisten omaehtoiseksi yhteistoiminnaksi, jossa järjestöt eivät ole osallisina. Se on luonteeltaan rakentavaa ja pohja-ajatuksena on suora toiminta eikä poliittinen vaikuttaminen. Kaupunkiaktivismi on nimensä mukaan kaupungissa tapahtuvaa aktivismia tai se liittyy jotenkin kaupunkiin ja sen oloihin. (Kaupunkiaktivismi, Käsitteitä.) Me näemme hortoilun hyvin vahvasti juuri kaupunkien ilmiönä. Samoin puhuivat myös haastateltavamme. Kaupunkiaktivismilla voidaan esimerkiksi tukea kaupunkien toiminnan uudistamista ja edistävät alueiden elinvoimaisuutta, ekologista kestävyyttä, yhteisöllisyyttä ja kansalaisten osallisuutta. (Kaupunkiaktivismi, Käsitteitä.) Sen lisäksi että verkko voidaan ymmärtää eräänlaiseksi kaupungiksi ja kohtaamispaikaksi on perehtymisemme hortoiluun kaupunkiaktivismiin muotona perusteltua sillä se on myös kaupungeissa tapahtuvaa toimintaa ja siinä pohjimmainen tarkoitus ei ole vaikuttaa yhteiskuntaan poliittisesti vaan tehdä asiaa, josta itse nauttii. Sivutuotteena tulee tietouden jakaminen ja yhteisöllisyys.

Millaista toimintaa hortoilu tai villiyrtteily sitten ovat? Hortoilua on luonnehdittu saman nimisellä verkkosivustolla seuraavasti:

”Toiselle hortoilu tarkoittaa satunnaista piipahdusta puutarhan vuohenputkipöheikköön, toiselle elämäntapaa.

Hortoilu on voimakkaasti kasvava hyvinvointiin ja ruokaan liittyvä trendi. Teeyrttien ja maustekasvien keräämisestä on siirrytty nopeasti kohti kasvien käyttöä vihannesten tapaan. Silloin myös syötävät villivihannesmäärät ovat suurempia kuin mitä tarkoitetaan ruuan maustamisella yrtein.”

Samaisella sivustolla mainitaan hortoilun hyvää oloa ja terveyttä tuottavasta vaikutuksesta. (Hortoilu.fi.) Samaan suuntaan keskustelua vei Villimies Tommi Kangas, jonka perustama muun muassa Villivihannes ja yrttiryhmä Facebookissa on. Alkujaan hän innostui hortoilusta tai villiyrtteilystä, jota nimitystä hän mieluummin käyttää tässä yhteydessä, tukeakseen omaa terveellistä ruokavaliotaan. Hän kokeekin saaneensa hortoilusta paljon omaan elämäänsä, niin uusien makujen, liikunnallisten tottumusten kuin esteettisten elämysten muodossa. Eivätkä tästä ajatuksesta poikenneet Maria Norlund ja Petja Viittanen. Tuula Koivistoinen, jonka ajatus oli perustaa Herttoniemen hortoilijat kuvaa ryhmän perustamiseen johtaneita ajatuksiaan seuraavasti:

”Muutin tammikuussa Herttoniemeen, joka on minulle täysin uusi kaupunginosa, samoin kuin koko Itä-Helsinki. Kirjoittelin FB:n Herttoniemi-sivulla tuntemuksiani alueesta ja kerran päähäni pälkähti kirjoittaa ideasta perustaa ryhmä, jossa voisi pyytää kävelyseuraa. Ajatus sai peukutuksia ja koska olen aina ollut kiinnostunut hortoilusta, tuntui luontevalta ottaa se mukaan ryhmän teemaan.”

Hän jatkaa kuitenkin kertomustaan siitä millainen funktio ryhmällä hänen tarkoituksissaan oli, mutta uutuuttaan ryhmä hakee vielä lopullista muotoaan. Samalla hän tulee määrittäneeksi ryhmän aktivismin muodoksi, sillä se elää omaa elämäänsä ilman varsinaista vetäjää.

”Ryhmä perustettiin 26.4. eli se on hyvin tuore ryhmä. Ryhmän tarkoitus on tuoda yhteen luonnossa liikkuvia herttoniemeläisiä ja hortoilijoita. Ryhmällä ei ole varsinaista vetäjää, joka järjestäisi retkiä tms. Kuka tahansa ryhmän jäsen voi kysyä sieltä seuraa kävelyille ja/tai hortoilemaan. Ryhmä hakee vielä muotoaan.”

Perustamisvaiheessa vuonna 2009 Villivihannes ja yrtti-ryhmässä oli Kankaan mukaan jäseniä noin sata, jotka olivat hyvin innostuneet villivihannesten ja yrttien hyödyntämisestä sekä niiden lääkinnällisistä vaikutuksista. Pari vuotta ryhmän perustamisen jälkeen jäseniä alkoi tulla lisää. Vuonna 2012 ryhmä siirtyi verkkoon Facebookin tarjoamalle sivustolle, jolloin ryhmä koki räjähdysmäisen kasvun. Tämä tukee myös ajatusta hortoilusta uutena muoti-ilmiönä.

Hortoilu tukee yhteisöllisyyttä niin tiedon jakamismielessä kuin ihan konkreettisen tekemisenkin puolesta. Kangas puhuikin haastattelussaan siitä, miten yhteisöllisyys ja tiedon jakaminen näkyvät myönteisellä tavalla Villivihannes ja yrttiryhmässä.

”Ryhmä on kyennyt alusta saakka luomaan yhteisöllisyyttä ja positiivista ilmapiiriä, se on tuonut erilaiset ihmiset yhteen saman yhteisen harrastuksen, tai jopa työn piiriin. Villivihannes- ja yrttiryhmä tarjoaa, niin alalla jo ammattilaisina oleville villiyrttioppaille, ravintolakokeille, baarimestareille, mutta myöskin aloitteleville ja kokeneimmillekin harrastajille tukevan alustan päivittää tietoaan ja soveltaa sitä omaan käyttöönsä”

Niin Norlund, Viittanen kuin Kangaskin toivoisivat että kaupunki tukisi enemmän villiyrtteilyä kaupunkisuunnittelun kautta. Esimerkiksi Viittanen haluaisi että uudet puistot rakennetaan kunnioittamalla vanhaa puistikkoa, eikä sitä tuhottaisikaan maan tasalle uuden puiston tieltä. Koivistoinen on samoilla linjoilla ja lisää vielä:

”Tehoviljelyn sijaan voitaisiin, ainakin osittain, suosia luonnonkasveja.”

Turussa josta Kangas on kotoisin, tulisi Kankaan mielestä suojella alueita, joilla kasvaa harvinaisuuksia kuten hirvenputkea. Myös taloudellinen tuki villiyrtteilyyn ohjaaville tahoille olisi hänen mukaansa tarpeellista aikana, jolloin taloudellinen tilanne on monessa kodissa heikko. Tässä hän viittaa muun muassa taantuman aiheuttamaan työttömyyden seurauksiin. Villiyrtteilemällä

säästää ruokalaskussa kasvisten osalta aika suuren summan. Hän maalaakin tulevaisuudenskenaariota rohkeasti villiyrteilylle:

“Tulevaisuus on tavallaan selvä, suomessa villiyrteittietoisuus tulee kasvamaan expotentiaalisesti ja yhteiskunnallisesti tämä on merkittävä asia, koska hallituksen tekemät leikkaukset vaikuttavat köyhimmän väestön mahdollisuuksiin monipuolistaa esimerkiksi ruokavaliotaan, ilmaiseksi! Yhteiskunnan tulisi tukea enemmän villiyrtti / villiruoka kurssitusta ja opastusta jotta saadaan maahamme enemmän osaajia ja alalle yrittäjiä. Elo säätiö kylläkin tekee omalta osaltaan jo tätä.”

Pasi Mäenpää (2016) totesikin luennollaan että aktivismin lisääntymisessä on myös aineksia yhteiskunnalliseen muutokseen. Oman esimerkkinä kautta ajateltuna hortoilulla voidaan nähdä olevan monenlaisia vaikutuksia yhteiskuntaan. Ihmiset ovat entistä enemmän kiinnostuneita omasta terveydestään ja luonnonmukaisilla konsteilla terveyden edistämisestä. Tuula Koivistoinen puhuikin aiheesta seuraavasti ja samalla ottaa esille jo aiemmin puhutun hortoilun muoti-ilmiönä:

”Hortoilun suosion kasvu on minusta osa laajempaa muutosta: lähiruoka, lisääaineettomuus, kaikenlainen luonnonmukaisuus ruoassa on ollut nouseva trendi viime vuosina. Myös kaikenlainen itse tekeminen on nosteessa. Hortoiluissa toteutuvat kaikki nämä asiat. Ympäristönsuojelulliset seikat puoltavat myös hortoilua.”

Kiinnostavaa onkin, voisiko luonnonmukainen lääkintä tulla tätä kautta apteekki valmisteiden rinnalle varteenotettavana lääkintä muotona? Myös kulutuksen väheneminen luonnonvaraisten kasvien hyödyntämisen myötä on kiinnostava skenaario. Tällä voi olla myös jotain seurausta kansantaloudellisesti. Esimerkiksi Kankaan mainitsema vähävaraisten mahdollisuus terveelliseen ruokaan mahdollistuisi näin, mutta entä jos kulutus laskee, kun ihmiset innostuvat lähiruoasta siinä määrin että keräävät sitä pihoiltaan ja lenkipoluilta, voiko sillä olla merkitystä kansantaloudelle? Luultavasti ilmiö ei kuitenkaan saavuta niin suuria mittakaavoja koskaan, sillä marjastukseen ei ole tyystin lakkauttanut pakastemarjojen myyntiä. Tuskin siis villiyrteilijät ja hortoilijatkaan saavat vihannesmyynnin konkurssiin.

Hortoilu ei kuitenkaan ole aktivismimuotona suinkaan riskitön. Metsistä löytyy paljon samankaltaisia kasveja, joista toiset ovat myrkyllisiä ja toiset syötäviä. Esimerkiksi syötävän Vuohenputken ja syömäkeltokeltan Karhunputken välillä on moni arponut Villivihannes ja yrtyryhmässäkin. Kangas onkin törmännyt tilanteisiin, joissa villivihannesten käyttöä on neuvottu väärin. Tietämättömän käsissä villivihannekset ja yrtyt voivat olla todellinen riski terveydelle.

Norlund ja Viittanen puhuivatkin siitä, miten kerääjän on tärkeä tietää mitä kerää, ettei vahingossa syö myrkyllistä kasvia.

Hortoilu hortoilijan näkökulmasta

Hortoilua tai villiyrtteilyä voidaan harrastaa niin yksikseen kuin ryhmässäkin. Verkossa tapahtuva tiedon jakaminen on hyvinkin yhteisöllistä puuhaa, sillä tietoa on tarkoitus jakaa toisille. Eli oletuksena on että kirjoittaessaan Facebookiin, sieltä saa myös jonkinlaisen reaktion kirjoitukselleen. Tämä yhteisöllisyys on enemmän tiedon jakamiseen liittyvää kuten Villivihannes ja yrttiryhmässä tai tapahtumista ilmoittamista sekä seuran hakemista hortoiluretkelle -tyyppistä toimintaa kuten Herttoniemen hortoilijat-ryhmässä. Sen lisäksi näiden ryhmien sisälle on rakentunut esimerkiksi kaveriporukoita, jotka käyvät yhdessä keruuretkillä ja kokkaavat yhdessä ruokaa keräämistään aineksista.

Toiminta näissä kaikissa on omaehtoista. Kukaan ei valvo päältäpäin eikä järjestä tapahtumia vaan jokaisella on oikeus ja mahdollisuus mennä itse kotinsa pihalle, puistoon, metsään tai vaikkapa rannalle keräämään luonnonmukaisesti kasvanutta lähiruokaa.

Lähteet

Faehnle, Maija (2016). Demokratia-ajattelusta voimavara-ajatteluun - Luento. 12.5.2016

Mäenpää, Pasi (2016). Kaupunkiaktivismi kaupunkien voimavarana - Johdatus kurssin tematiikkaan - Luento. 9.5.2016.

Särelä, Mikko (2016). Luento 12.5.2016

Verkkolähteet:

Hortoilu.fi - Herkuttelua takapihan superfoodeilla. <http://hortoilu.fi/hortoilu-ja-horta/> (Luettu 20.5.2016)

Kaupunkiaktivismi, Kaupunkiaktivismi metropolien voimavarana-hankkeen foorumi. <https://kaupunkiaktivismi.wordpress.com/kasitteita/> (Luettu 20.5.2016)

Luhanko, Jari (toim.), Jurvansuu, Marko (toim.), Ahlqvist, Toni, Ailisto, Heikki, Alahuhta, Petteri, Collin, Jari, Halen, Marco, Heikkilä, Tapio, Kortelainen, Helena, Mäntylä, Martti, Seppälä, Timo, Sallinen, Mikko, Simons, Magnus ja Tuominen, Anu

(2015). ”*Suomalainen teollinen internet – haasteesta mahdollisuudeksi: taustoittava kooste*”. ETLA Raportit No 42.

<http://pub.etla.fi/ETLA-Raportit-Reports-42.pdf> (Luettu 6.6.2016)